

“ΘΑΛΑΣΣΑ”

MANTZIARA N.

36^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών – Α΄ Διεύθυνση Αθηνών
e-mail: nickymantz@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ένα Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο 36^ο Δημόσιο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών με υψηλό ποσοστό αλλοδαπών μαθητών έχει ως βασικούς στόχους τη γνώση, την ευαισθητοποίηση, τη συνεργασία, την αλληλεγγύη, το σεβασμό. Παράλληλα, δημιουργεί περιβαλλοντική συνείδηση και βοηθάει τους μαθητές και τις μαθήτριες της Δευτέρας Τάξης του Δημοτικού Σχολείου να υιοθετήσουν την ανάλογη στάση και συμπεριφορά, προκειμένου να προστατεύσουν τη Θάλασσα, δίνοντας ίσες ευκαιρίες σε όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από τη χώρα προέλευσής τους, το φύλο και το χρώμα του δέρματος και λαμβάνοντας υπ’ όψιν του τις ανάγκες τους, τις προσωπικές τους εμπειρίες, την ηλικία και το επίπεδό τους. Έτσι, προάγει και το διαπολιτισμό, μέσω του οποίου, όλοι οι μαθητές κι οι μαθήτριες, ακόμα κι από την ηλικία των πέντε ή έξι ετών, μπορούν να μάθουν να ακούνε, να σέβονται τη γνώμη των συνομηλίκων τους και τελικά να τους αποδέχονται ως διαφορετικά, αλλά ισότιμα μέλη της “μικρής κοινωνίας” του σχολείου. Μπορούν, επίσης, να μάθουν πως - για να μην υπάρξουν επιπτώσεις στην ζωή και στην υγεία όλων μας - είναι επιτακτική ανάγκη, - σύμφωνα με την έννοια της “Αειφορίας” - να προστατέψουμε τη Θάλασσα, για να διατηρηθεί καθαρή και για τις επόμενες γενιές. Επομένως, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση μπορεί να συνδυαστεί με τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και με την Εκπαίδευση για την Ειρήνη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, διαμέσου των οποίων, όλοι οι μαθητές κι όλες οι μαθήτριες μπορούν να γνωρίσουν πώς όλοι μαζί θα ζήσουν ειρηνικά σε μία πολυπολιτισμική κοινωνία, που σέβεται κι αποδέχεται όλα της τα μέλη.

MANTZIARA N.

36th Public Primary School of Athens
e-mail: nickymantz@yahoo.gr

ABSTRACT

The basic aims of a Programme connected with Environmental Education at the 36th Public Primary School of Athens with 80% immigrant students are to help all the second-grade-students gain knowledge, become more sensitive, learn how to co-operate and accept each other. Furthermore, eight-year-old students learn how to acquire the necessary skills in order to protect the Sea. Environmental Education is connected with Intercultural Education. Thus, second-grade-students are given equal opportunities, regardless of the country of origin, the sex and the color of the skin. Their needs, personal experiences, age and level are also taken into account. It is through Intercultural Education that all the young students, native and immigrants, learn how to listen, how to respect another person’s point of view and finally, learn how to accept their classmates, as different, but equal members of the small community of the school. Step by step they realize how important it is nowadays, more than ever before, to co-operate with each other and resolve personal/cultural conflicts. From the whole information given, it is obvious that Environmental Education can be combined with Human Rights Education, as well, through which all our young students learn that - according to the notion of “sustainable development” - we are responsible for the Environment and that in order all of us to be healthy, it is our duty to protect the Sea and keep it clean also for the next generations. It is through these innovations that the students can realize how important it is to live all together in peace in a multicultural society, which respects and accepts all its members.

Λέξεις κλειδιά: Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Θάλασσα, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Ανθρώπινα Δικαιώματα

1. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΘΕΜΑΤΟΣ

ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ:

(α) η επίσκεψη με το σχολείο μας στο Μουσείο Γουλανδρή στις 10 Οκτωβρίου του 2005, όπου οι μαθητές κι οι μαθήτριες της Δευτέρας Τάξης είδαν Φυτά και Ζώα της Θάλασσας και (β) η Μουσειοσκευή με Θέμα “Μεσόγειος Θάλασσα”, που περιελάμβανε ένα μεγάλο χάρτη της Μεσογείου και φύλλα δραστηριοτήτων, τα οποία απευθύνονταν σε παιδιά ηλικίας 6 – 9 ετών. Ταυτόχρονα, όμως, κι οι μαθητές κι οι μαθήτριες της Δευτέρας Τάξης “έπαιξαν” καθοριστικό ρόλο στην επιλογή του Θέματος.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ

(1) Η Θάλασσα ανήκει στο εγγύς περιβάλλον των μαθητών και των μαθητριών της Δευτέρας Τάξης, αφού οι χώρες Ελλάδα, Αλβανία, Πολωνία, Φιλιππίνες έχουν Θάλασσα.

(2) Επομένως, η Θάλασσα συνδέεται άμεσα με τα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες και τα βιώματα των παιδιών της Δευτέρας Τάξης (- βιωματική προσέγγιση -).

(3) Το Θέμα αυτό συνδέθηκε άνετα με όλα τα μαθήματα του Αναλυτικού Προγράμματος (δηλ. με τη Γλώσσα, τα Μαθηματικά, το Εμείς κι ο Κόσμος, τη Ζωγραφική και τη Μουσική).

Επομένως, είχαμε Διαθεματική Σύνδεση. Το Θέμα μας συνδυάστηκε ακόμα και με τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση (Παραμύθια / Μύθοι κι ένα Παιχνίδι που είχαν σχέση με τη Θάλασσα από την Ελλάδα, την Αλβανία, την Πολωνία, τις Φιλιππίνες).

(4) Οι μαθητές κι οι μαθήτριές μας έμαθαν να εργάζονται αρχικά σε δυάδες και στη συνέχεια, σε μικρές ομάδες των τριών, τεσσάρων ή ακόμα και πέντε παιδιών (δούλευαν, δηλαδή, ομαδοσυνεργατικά).

Φωτογραφία 1. Οι μαθητές κι οι μαθήτριες της Δευτέρας Τάξης στον “Αρχέλων”, σε μία παραλία της Γλυφάδας.

(5) Οι μαθητές κι οι μαθήτριές μας ανέπτυξαν δεξιότητες (πνευματικές, συναισθηματικές κ.λ.π.) κι υιοθέτησαν στάσεις και συμπεριφορές που είχαν σχέση με την αγάπη και την προστασία του Περιβάλλοντος. Μάλιστα, στο τέλος της σχολικής χρονιάς, οι μαθητές κι οι μαθήτριες της

Δευτέρας Τάξης καθάρισαν από τα σκουπίδια μια ακτή της περιοχής του Αλίμου και τοποθέτησαν έξι πινακίδες, προκειμένου να προστατεύσουν τη συγκεκριμένη παραλία της Αττικής.

(6) Άρα, τα οχτάχρονα αυτά παιδιά απέκτησαν περιβαλλοντική συνείδηση, αφού ευαισθητοποιήθηκαν σε θέματα που έχουν σχέση με το Περιβάλλον.

(7) Για την υλοποίηση του Προγράμματός μας σημαντική ήταν κι η υποστήριξη από διάφορους φορείς κι από επιστημονικούς συνεργάτες, όπως το Κ.Π.Ε. Αργυρούπολης, η Μεσόγειος S.O.S. κι η Παιδική Ημερα.

2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

- Γνωστικοί

Αρχικά, οι μαθητές κι οι μαθήτριες της Δευτέρας Τάξης του Δημοτικού Σχολείου γνώρισαν τι είναι η Θάλασσα. Στη συνέχεια, απέκτησαν γνώσεις για τα Φυτά και τα Ζώα της, γνώρισαν κάποιους Κινδύνους μόλυνσής της και πώς μπορούμε να την προστατεύσουμε. Έτσι, στο τέλος της χρονιάς, όλοι μαζί δράσαμε, προκειμένου να προστατεύσουμε μία ακτή της περιοχής του Αλίμου από τη μόλυνση.

- Συναισθηματικοί

Οι μαθητές κι οι μαθήτριές μας της Δευτέρας Τάξης πιστεύουμε ότι ένιωσαν χαρά όταν ήμαστε κοντά στη Θάλασσα κι εξέφρασαν με διάφορους τρόπους αυτή την αγάπη τους.

Σιγά-σιγά, πιστεύουμε ότι κατάλαβαν το πόσο σημαντική είναι για την υγεία μας κι έτσι, άρχισαν να τη σέβονται και να υιοθετούν την ανάλογη θετική στάση και την κατάλληλη συμπεριφορά, προκειμένου να την προστατεύσουν.

- Ψυχοκινητικοί

Τα παιδιά αυτά, αν και μικρά στην ηλικία, για πρώτη φορά, συνεργάστηκαν και βοήθησαν στην προετοιμασία, στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση διαφόρων δραστηριοτήτων, όπως π.χ. στην αρχική μας συζήτηση για τη Θάλασσα (-brainstorming-) και στο αραχνόγραμμα, έφτιαξαν ομαδικά Τέσσερα Κολλάζ με φωτογραφίες από παραλίες από τις χώρες που κατάγονταν και Πέντε Κολλάζ με φωτογραφίες Φυτών και Ζώων της θάλασσας, έμαθαν να παίρνουν φωτογραφίες, πήραν πέντε Συνεντεύξεις από τους γονείς τους, κι έτσι έμαθαν Παραμύθια / Μύθους κι ένα Παιχνίδι σε σχέση με τη θάλασσα από τις τέσσερις χώρες που προέρχονταν κ.λ.π.

- Περιβαλλοντικοί

Τα οχτάχρονα παιδιά πιστεύουμε ότι άρχισαν να αποκτούν περιβαλλοντική συνείδηση, δηλαδή αφού απέκτησαν γνώσεις για τη Θάλασσα, στη συνέχεια υιοθέτησαν την ανάλογη στάση και συμπεριφορά, δηλαδή όπως προαναφέρθηκε, υιοθέτησαν μία ακτή της Αττικής, την καθάρισαν και φρόντισαν για την προστασία της τοποθετώντας έξι πινακίδες (-δράση-).

- Αειφορικοί

Οι μαθητές κι οι μαθήτριες αυτού του Προγράμματος άρχισαν να συνειδητοποιούν την έννοια της Αειφορίας. Με βάση αυτό το δεδομένο, θα γίνουν στο μέλλον ενεργοί πολίτες της κοινωνίας, που ο στόχος τους θα είναι η πρόληψη, η αντιμετώπιση κι η επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων, όπως π.χ. η προστασία της Θάλασσας από τη μόλυνση. Με βάση αυτό το δεδομένο, θα μάθουν να διαχειρίζονται τη Θάλασσα σωστά, έτσι ώστε να παραμείνει καθαρή, όχι μόνο για μας, αλλά και για τις επόμενες γενιές.

- Αισθητικοί

Αυτά τα παιδιά πιστεύουμε ότι γνώρισαν την ομορφιά της Θάλασσας. Επομένως, κατανόησαν ότι η Θάλασσα είναι καλύτερη για τη ζωή και την υγεία όλων μας, όταν δεν έχει σκουπίδια κι είναι καθαρή.

- Κοινωνικοί

Οι μαθητές κι οι μαθήτριες της Δευτέρας Τάξης ευαισθητοποιήθηκαν στο ότι όχι μόνο όλοι εμείς επιδρούμε στο θαλάσσιο περιβάλλον, αλλά κι η Θάλασσα με τη σειρά της μας επηρεάζει. Επομένως, άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι η ζωή μας κι η Θάλασσα είναι άρρηκτα συνδεδεμένες, αφού π.χ. με τα σκουπίδια μολύνουμε το περιβάλλον κι έτσι καταστρέφουμε την υγεία μας.

- Συμμετοχικοί

Οι μαθητές κι οι μαθήτριές μας εργάστηκαν αρχικά σε δυάδες κι αργότερα σε ομάδες των των τριών, τεσσάρων ή και πέντε παιδιών. Έτσι, έμαθαν να παίρνουν συλλογικές αποφάσεις και να αναλαμβάνουν ευθύνες. Επίσης, σιγά-σιγά άρχισαν να καταλαβαίνουν ότι όλοι μας είμαστε υπεύθυνοι για την προστασία του περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης και της Θάλασσας, κι άρχισαν να αντιλαμβάνονται ότι με τη δράση τους μπορούν να προστατέψουν ή ακόμα και να καταστρέψουν το περιβάλλον, κι επομένως και τη Θάλασσα.

- Διαπολιτισμικοί

Αφού οι μαθητές κι οι μαθήτριές μας προέρχονταν από τέσσερις διαφορετικές χώρες (Ελλάδα, Αλβανία, Πολωνία, Φιλιππίνες), ήταν επόμενο το Πρόγραμμά μας να το συνδέσουμε και με τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Μέσω λοιπόν της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, υπήρξε συνεργασία μεταξύ των παιδιών, υπήρξε ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ τους – αφού όλα πιστεύουμε ότι είχαν κάποια γνώση για τη Θάλασσα – κι επομένως, είχαμε αλληλεπίδραση των διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων. Με βάση αυτά τα δεδομένα, αφού η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση δίνει ίσες ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες, ανεξάρτητα από τον τόπο καταγωγής και προέλευσής τους, όλα τα παιδιά έμαθαν να ακούνε και να σέβονται τη γνώμη των άλλων περισσότερο και τελικά να τους αποδέχονται.

3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

- (1) Αρχική εισήγηση της Εκπαιδευτικού της Τάξης και Συζητήσεις με τους μαθητές και τις μαθήτριές μας,
- (2) Μέθοδος, Project,
- (3) Μαθητοκεντρική Μέθοδος (-οι μαθητές κι οι μαθήτριες αποτέλεσαν κεντρικό παράγοντα προσδιορισμού των ενεργειών του Προγράμματος-),
- (4) Μέθοδος Brainstorming (-Καταιγισμού των ιδεών-) κι αραχνόγραμμα,
- (5) Βιοματική Μέθοδος (- το βάρος «έπεσε» στα προσωπικά βιώματα και τις εμπειρίες των μαθητών και των μαθητριών μας-),
- (6) Ομαδοσυνεργατική Μέθοδος (-οι μαθητές κι οι μαθήτριες εργάστηκαν αρχικά σε δυάδες στα δεκαπέντε Παιχνίδια Γνωριμίας και Συνεργασίας - λόγω του ότι ήταν μικροί σε ηλικία και δεν είχαν ξαναπάρει μέρος σε άλλο Πρόγραμμα – κι αργότερα, στο Κύριο Μέρος του Προγράμματος, εργάστηκαν σε ομάδες των τριών, τεσσάρων ή και πέντε ατόμων),
- (7) τα παιδιά πήραν πέντε Συνεντεύξεις από τους γονείς τους κι έτσι έμαθαν Μύθους / Παραμύθια κι ένα Παιχνίδι σε σχέση με τη Θάλασσα από τις χώρες που κατάγονταν (Ελλάδα, Αλβανία, Πολωνία, Φιλιππίνες),
- (8) έγινε Έρευνα στο Πεδίο, δηλαδή μέσω της άμεσης εμπειρίας και του βιώματος, οι μαθητές κι οι μαθήτριες αυτής της ηλικίας, αφού μάζεψαν πέτρες, κογχύλια και φύκια από τη Θάλασσα, προστάτησαν μία ακτή της περιοχής του Αλίμου.

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

(1) Στο Σχολείο, μέσα στην Τάξη μας (-καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς-)

Αρχικά, οι μαθητές κι οι μαθήτριές μας της Δευτέρας Τάξης του Δημοτικού Σχολείου πήραν μέρος στα δεκαπέντε Παιχνίδια Γνωριμίας και Συνεργασίας, προκειμένου να γνωρίσουν τους

εαυτούς τους, τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές τους και να «δεθούν» περισσότερο σε Ομάδες.

Στη συνέχεια, ασχοληθήκαμε με το Θέμα μας, τη “Θάλασσα”. Με βάση τα Ερεθίσματα που προαναφέρθηκαν, έγινε μία συζήτηση με τους μαθητές και τις μαθήτριές μας. Μέσω του καταϊγισμού των ιδεών (-brainstorming-), έγινε η αράχνη του Θέματός μας. Αυτό μας βοήθησε στο να «βρούμε» τα υποθέματά μας. Με ερέθισμα μάλιστα μία έγχρωμη φωτογραφία από το νησί Αγκίστρι της Ελλάδας, τα παιδιά της Δευτέρας Τάξης ζωγράρισαν ατομικά κι έγραψαν ό,τι ήθελαν για τη Θάλασσα.

Λίγο αργότερα, άρχισαν οι Ομαδικές Εργασίες. Τα παιδιά χωρίστηκαν σε Πέντε ανομοιογενείς Ομάδες ως προς το φύλο και τις ικανότητες, οι οποίες ήταν: “η φώκια”- ομάδα με τέσσερα παιδιά -, “ο ξιφίας” – ομάδα με πέντε παιδιά -, “τα δελφινία” – ομάδα με τέσσερα παιδιά -, “το δελφίνι” – ομάδα με τρία παιδιά -, και “το χρυσόψαρο” – ομάδα με δύο παιδιά -. Έτσι, ζωγράρισαν τα Φυτά και τα Ζώα της Θάλασσας, τα έφτιαξαν με πλαστελίνη πάνω σε χαρτόνια και με έγχρωμες φωτοτυπίες Φυτών και Ζώων από το “ΓΕΩ”, έφτιαξαν Πέντε Κολλάζ. Αφού είδαν, επίσης, στον πολιτικό χάρτη τις τέσσερις χώρες, από τις οποίες κατάγονταν, δηλαδή την Ελλάδα, την Αλβανία, την Πολωνία και τις Φιλιππίνες, κι αφού μιλήσαμε για λίγο για τις “Θάλασσες” γύρω τους, έκαναν Τέσσερα Κολλάζ σε τέσσερα μεγάλα χρωματιστά χαρτόνια, βάζοντας το χάρτη της χώρας τους στη μέση του χαρτονιού, ζωγραφίζοντας δίπλα τη σημαία τους και γύρω-γύρω κόλλησαν φωτογραφίες κι εικόνες από παραλίες της χώρας τους, παιδιά που παίζουν στη θάλασσα κ.λ.π.

Πήραν ακόμα Πέντε Συνεντεύξεις κι έτσι έμαθαν Δύο Μύθους / Τέσσερα Παραμύθια κι ένα Παιχνίδι σχετικά με τη “Θάλασσα” από την Ελλάδα, την Αλβανία, την Πολωνία και τις Φιλιππίνες. Έτσι, ζωγράρισαν κι έγραψαν ό,τι τους άρεσε από κάθε Μύθο / Παραμύθι ή Παιχνίδι, αντίστοιχα. Ταυτόχρονα, η μητέρα ενός μαθητή μας, μας έδωσε “τις 10 Μικρές Θαλασσινές Σταγόνες” της Ρένας Ρώσση-Ζαΐρη (πρόκειται για 10 Μικρά Παραμύθια, που έχουν σχέση με τη “Θάλασσα”), προκειμένου να τις διαβάσουν όλα τα παιδιά του Β΄1. Διαβάσαμε μάλιστα όλοι μαζί μέσα στην Τάξη μας, το Περιβαλλοντικό Παραμύθι με Τίτλο “Στη Θάλασσα μια φορά...”, που είχαν γράψει οι μαθητές κι οι μαθήτριες της Τετάρτης Τάξης του 40^{ου} Δημοτικού Σχολείου, που παλιότερα είχε εκπονήσει Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με το ίδιο Θέμα. Έτσι συνδέσαμε το Θέμα μας και με τη Λογοτεχνία.

Έγιναν, ακόμα, αρκετές Δραστηριότητες σε σχέση με τα Μαθήματα της Γλώσσας (π.χ. οι μαθητές κι οι μαθήτριες της Δευτέρας Τάξης διάβασαν λίγα Τραγούδια και μικρά Κείμενα, απάντησαν σε ερωτήσεις κατανόησης κι έκαναν γλωσσικές ασκήσεις, διάβασαν, επίσης, Ανέκδοτα κι Αινίγματα, έκαναν λίγα Παιχνίδια που είχαν σχέση με τη “Θάλασσα” κ.λ.π.) και των Μαθηματικών (π.χ. έλυσαν Προβλήματα, που είχαν σχέση με τη “Θάλασσα”).

Ήρθε μάλιστα η Περιβαλλοντική Οργάνωση “Μεσόγειος S.O.S.” στο σχολείο μας και τα οχτάχρονα παιδιά είδαν σλάιτς για τη “Θάλασσα” και ζωγράρισαν. Επισκεφθήκαμε και το Κ.Π.Ε. Αργυρούπολης. Τα παιδιά έγιναν και Μέλη της Παιδικής Helmeρα.

Προς το τέλος της χρονιάς, συζητήσαμε με τους μαθητές και τις μαθήτριές μας για τους κινδύνους που απειλούν τη “Θάλασσα” κι έγιναν λίγες δραστηριότητες σχετικά με την Προστασία της. Έτσι, όλοι μάθαμε τι πρέπει να κάνουμε για να μη τη μολύνουμε. Κατά τη διάρκεια του Μαΐου, τα παιδιά ζωγράρισαν κι έγραψαν ομαδικά το δικό τους Παραμύθι για τη “Θάλασσα”, που του έδωσαν τον Τίτλο “Τα 1050 χελωνάκια...”.

Την Τετάρτη 14 Ιουνίου του 2006, στην Τελική Γιορτή του Σχολείου μας, αφού όλοι μαζί φτιάξαμε τις Προσκλησεις με τις Ζωγραφιές των παιδιών, δραματοποιήσαμε το Παραμύθι “Ο Τριγωνοψαρούλης εναντίον του Μεγάλου Καρχαρία” του Βαγγέλη Ηλιόπουλου και με μουσική του Σταμάτη Σπανουδάκη. Με μεγάλη χαρά, πάντως, δόθηκαν οι Έπαινοι για το Πρόγραμμά μας σε όλους τους μαθητές κι όλες τις μαθήτριες του Β΄1, οι οποίοι καθ’ όλη τη διάρκεια του

Προγράμματος αυτού, τράβηξαν πολλές Φωτογραφίες. Την Πέμπτη 15 Ιουνίου 2006, μαζί με τα Ενδεικτικά, δόθηκαν ακόμα στα παιδιά και τα Παραμύθια “Ο Τριγωνοψαρούλης” ή “Ο Τριγωνοψαρούλης, ο Μαυρολέπιας κι ο τελευταίος Ιππόκαμπος” του Βαγγέλη Ηλιόπουλου, για να τα διαβάσουν το καλοκαίρι.

(2) Στο Πεδίο (-καθ’ όλη τη διάρκεια της χρονιάς-)

Έγιναν Τρεις Επισκέψεις στη Θάλασσα: (α) Αρχικά, την Πρώτη Φορά, επισκεφθήκαμε την Περιβαλλοντική Οργάνωση για τη διάσωση της θαλάσσιας χελώνας “Αρχέλων” στη Γλυφάδα και οι μαθητές κι οι μαθήτριες της Δευτέρας Τάξης είδαν τη Θάλασσα. Δε μπόρεσαν, όμως, δυστυχώς να μαζέψουν πέτρες και κογχύλια, όπως τους είχαμε υποσχεθεί, γιατί τη συγκεκριμένη μέρα, έτυχε να βρέχει πάρα πολύ. (β) Τη Δεύτερη Φορά, επισκεφθήκαμε το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Αργυρούπολης – όπου πήραμε μέρος στο Πρόγραμμά τους για τη “Θάλασσα”- και πήγαμε σε μία παραλία της περιοχής του Αλίμου, όπου τα παιδιά μάζεψαν από τη Θάλασσα πέτρες, φύκια και κογχύλια διαφορετικών ειδών. (γ) Την Τρίτη Φορά, όλοι μαζί μαζέψαμε τα σκουπίδια από την ίδια παραλία του Αλίμου, που είχαμε πάει και την προηγούμενη φορά, και τα παιδιά, αφού έγραψαν, τοποθέτησαν έξι πινακίδες, προκειμένου οι άλλοι που έρχονται σε αυτή την παραλία να γνωρίσουν ποιο είμαστε και τι πρέπει να κάνουν για την προστασία της “Θάλασσας” από τη μόλυνση (ρύπανση).

5. ΔΡΑΣΕΙΣ - ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

(α) Όπως προαναφέρθηκε, στο τέλος της σχολικής χρονιάς, μετά από συζήτηση, με τους μαθητές και τις μαθήτριες της Δευτέρας Τάξης, επισκεφθήκαμε μια παραλία στον Άλιμο, όπου τα οχτάχρονα παιδιά, αφού μάζεψαν τα σκουπίδια από την ακτή, στη συνέχεια, έγραψαν κι έστησαν έξι πινακίδες, προκειμένου οι άλλοι που έρχονται σε αυτή την παραλία να γνωρίσουν τι πρέπει να κάνουν για την προστασία της “Θάλασσας” από τη μόλυνση (ρύπανση). (- Τα έξι μηνύματα στις πινακίδες ήταν τα εξής: “36^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών”, “ΝΑ ΜΗΝ ΠΕΤΑΤΕ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ”, “πρέπει να είναι καθαρή η παραλία”, “ΝΑ ΔΙΑΤΗΡΟΥΜΕ ΚΑΘΑΡΕΣ ΤΙΣ ΠΑΡΑΛΙΕΣ”, “Πρέπει να προσέχουμε τη θάλασσα”, “Να μην πετάμε σκουπίδια στη θάλασσα” – ΔΡΑΣΗ)

(β) Τον Ιούλιο του 2006, στείλαμε στην Περιβαλλοντική Οργάνωση “Παιδική Helmera”, την Αφίσα – που σχεδιάστηκε με βάση Ομαδικές Εργασίες των μαθητών και των μαθητριών μας -, το Παραμύθι “Τα 1050 χελωνάκια...”, που ζωγράφισαν κι έγραψαν πάλι Ομαδικά τα παιδιά και το DVD, που περιλαμβάνει την Τελική Γιορτή μας, στο σχολείο μας, με στόχο να τα αναφέρουν σε ένα έντυπό τους. (ΔΡΑΣΗ).

6. ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

(α) Αρχική Αξιολόγηση

Αρχικά, μετά από τα Δεκαπέντε Παιχνίδια Γνωριμίας και Συνεργασίας, έγινε συζήτηση ανάμεσα στην Εκπαιδευτικό, που εκπονεί το Πρόγραμμα, και στους μαθητές και στις μαθήτριες της Δευτέρας Τάξης του Δημοτικού Σχολείου, που πήραν μέρος στο Πρόγραμμα, προκειμένου να δούμε τι γνωρίζουν σχετικά με το Θέμα μας, τη “Θάλασσα” ή αν γνωρίζουν κάτι λάθος, να βοηθήσουμε να το μάθουν σωστά (-brainstorming, αραχνόγραμμα κι Υποθέματα-).

(β) Διαμορφωτική Αξιολόγηση

Κατά τη διάρκεια του Προγράμματος (-πέντε μήνες-), κρατούσαμε κάθε φορά σε ένα τετράδιο, μιας πρόχειρης μορφής Ημερολόγιο του τι δραστηριότητες/επισκέψεις/δράσεις κάναμε με τα παιδιά και συχνά το διάλογο μεταξύ τους. Επίσης, οι Πέντε Συνεντεύξεις που έγιναν (- Δύο Μύθοι, Τέσσερα Παραμύθια κι ένα Παιχνίδι σχετικά με τη “Θάλασσα” από τις τέσσερις χώρες που κατάγονταν τα παιδιά της Δευτέρας Τάξης -) κι οι Συζητήσεις που επακολούθησαν, μαγνητοφωνήθηκαν. Υπάρχουν μάλιστα και πολλές Φωτογραφίες. Παράλληλα, έγιναν και

κάποιες Συναντήσεις με Ειδικούς στο Θέμα μας, όπως π.χ. όταν επισκεφθήκαμε τον “Αρχέλοντα” και το Κ.Π.Ε. Αργυρούπολης. Ήρθαν και στο σχολείο μας, εκπρόσωποι της Περιβαλλοντικής Οργάνωσης Μεσόγειος S.O.S.

Αξίζει, πάντως, και πρέπει να αναφερθεί ότι σε κάποιες περιπτώσεις έγιναν λιγότερες Δραστηριότητες από ότι είχε αρχικά προγραμματιστεί λόγω είτε περιορισμένου χρόνου, είτε λόγω των δυσκολιών, που κάποιες φορές αντιμετώπιζαν οι μαθητές κι οι μαθήτριάς μας, επειδή σε ποσοστό 80% ήταν παιδιά αλλοδαπά. Έτσι, κατά τη διάρκεια του Προγράμματος, κάποιες φορές γίνονταν οι απαραίτητες – κατά τη γνώμη μας – αναπροσαρμογές

(γ) Τελική Αξιολόγηση

Στο τέλος της χρονιάς, θέλουμε να πιστεύουμε ότι οι μαθητές κι οι μαθήτριάς μας χάρηκαν πολύ, όχι μόνο που πήραν μέρος στο Πρόγραμμα αυτό, αλλά κι αφού ομαδικά ζωγράρισαν κι έγραψαν το δικό τους Παραμύθι για τη “Θάλασσα” κι αφού, στις 14 Ιουνίου του 2006, στην Ημερίδα και στην Τελική Γιορτή που διοργανώσαμε στο σχολείο μας, παρουσίασαν σε θεατρική μορφή “τον Τριγωνοψαρούλη εναντίον του Μεγάλου Καρχαρία” του Βαγγέλη Ηλιόπουλου και με μουσική του Σταμάτη Σπανουδάκη, μπροστά σε όλους τους μαθητές και τις μαθήτριάς των άλλων Τάξεων του Σχολείου μας, μπροστά στους υπόλοιπους Εκπαιδευτικούς και τη Διευθύντριά μας, Κα Βισβίκη, σε όλους τους γονείς και την Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Α΄ Διεύθυνσης Αθηνών, Κα Δημοπούλου.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΙ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Με βάση, όλα αυτά που προαναφέρθηκαν, θέλουμε να πιστεύουμε ότι μέσω αυτού του Προγράμματος με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, οι μαθητές κι οι μαθήτριάς μας έμαθαν να ακούνε τους άλλους όταν μιλάνε, να σέβονται ο ένας τον άλλον, κατάλαβαν πόσο σημαντικό είναι να μαθαίνει ο ένας από τον άλλον, να συνεργάζονται, να επιλύουν συγκρούσεις και πάνω από όλα, έγιναν πιο ευαισθητοποιημένοι σε Θέματα που αφορούν τη “Θάλασσα” κι άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι για να μην υπάρξουν επιπτώσεις στη ζωή και στην υγεία όλων μας, πρέπει να προστατέψουμε τη “Θάλασσα” και να τη διατηρήσουμε καθαρή, όχι μόνο για μας, αλλά και για τις επόμενες γενιές. Είμαστε, λοιπόν, υπεύθυνοι για αυτήν κι ο καθένας από εμάς ξεχωριστά, αλλά κι όλοι μαζί. Με βάση αυτό το δεδομένο, όπως προαναφέρθηκε, τα παιδιά αυτά θα γίνουν σιγά-σιγά ενεργοί πολίτες μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, που γνωρίζει ότι η ποιότητα της ζωής μας είναι στα χέρια μας, κι ότι οφείλουμε στον εαυτό μας ένα καλύτερο αύριο, με καθαρό αέρα, καθαρή τροφή και καθαρό νερό. Αυτά είναι αναφαίρετα δικαιώματά μας και πρέπει όλοι να τα διεκδικούμε.

Παράλληλα, πιστεύουμε ότι μέσω αυτού του Προγράμματός μας, ευαισθητοποιήθηκαν σε Θέματα Περιβάλλοντος κι όλοι οι υπόλοιποι μαθητές και μαθήτριάς του Σχολείου μας, καθώς κι όλοι οι Εκπαιδευτικοί και γονείς. Στη διάδοση αυτής της εμπειρίας, τόσο μέσα στο σχολείο, όσο κι ευρύτερα στην κοινωνία, συνέβαλαν καθοριστικά κι οι μαθητές κι οι μαθήτριάς μας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε αρχικά να ευχαριστήσουμε το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, για τη χρηματοδότηση και τη συνολική οργανωτική υποστήριξη, την Κα Δημοπούλου, Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Α΄ Διεύθυνσης Αθηνών, για τις συμβουλές, τις υποδείξεις και την καθοδήγηση καθ’ όλη τη διάρκεια του Προγράμματος αυτού, την Κα Βισβίκη, Διευθύντρια του Σχολείου μας, για την άδεια, προκειμένου να υλοποιηθεί αυτό το Πρόγραμμα και την Κα Μαργαρίτη, Διευθύντρια του 40^{ου} Δημοτικού Σχολείου Αθηνών, για όλη τη συνεργασία και τη βοήθεια. Παράλληλα, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την Κα Αρώνη, γυμνάστρια, για το Διαπολιτισμικό Παιχνίδι με τα “μανταρίνια”, που μας έμαθε στα πλαίσια του Σεμιναρίου της Κας Σιρ, το οποίο παρακολούθησαμε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, την Κα Θεοδωρίδου,

συνάδελφο, στο 135^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, για το υλικό σχετικό με τη “Θάλασσα”, που μας έδωσε, από το “ΓΕΩ”, την Κα Ντάπα, συνάδελφο, από το σχολείο μας, για τα χορευτικά των μαθητών και των μαθητριών μας στην τελική γιορτή μας, στις 14 Ιουνίου 2006, όπου – όπως έχει προαναφερθεί - δραματοποιήσαμε το Παραμύθι “*Ο Τριγωνογαρούλης εναντίον του Μεγάλου Καρχαρία*” και την Κα Θερμού, συνάδελφο, από το σχολείο μας, για τη συνεργασία, η οποία μαζί με τη βοήθεια όλων των παιδιών από το Ολοήμερο Σχολείο, έφτιαξαν ένα πολύ όμορφο σκηνικό για την τελική γιορτή μας. Πολύ σημαντική, επίσης, ήταν κι η συμμετοχή των γονιών των μαθητών και των μαθητριών του Β΄1 στο Πρόγραμμα αυτό. Έτσι, θα θέλαμε να τους ευχαριστήσουμε όλους – και ιδιαιτέρως τη μαμά του Βαγγέλη Κοπανάκη, της Ζωής Γκορίτσα, της Νατάλια Κρούτουλ, του Έντι Αντώνη, της Μαρίας – Ντολόρες Πάμπλικο, για τους Μύθους, τα Παραμύθια και τα Παιχνίδια σχετικά με τη “Θάλασσα”, που είπαν στα παιδιά, βεβαίως, τη μαμά του Βασίλη Ανδρειωμένου για τις “*10 Μικρές Θαλασσινές Σταγόνες*” της Ρένας Ρώσση – Ζαΐρη, που μας έδωσε να διαβάσουν τα παιδιά του Β΄1, και φυσικά, όλους τους μαθητές και τις μαθήτριές μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δημοπούλου Μ., Ζόμπολας, Τ., Μπαμπίλα, Ε., Χατζημιχαήλ, Μ., (2001), *Περιβαλλοντική Αγωγή για μικρά παιδιά*, Καλειδοσκόπιο: Αθήνα.
2. Doinet M., Estellon P., (2004), *Το Βιβλίο της Φύσης - Ο Κόσμος της Θάλασσας*, Καλειδοσκόπιο: Αθήνα.
3. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής, (2000), *Θάλασσα: Βιβλίο Ασκήσεων*, Αθήνα.
4. Ηλιόπουλος Β., (2002), *Ο Τριγωνογαρούλης εναντίον Μεγάλου Καρχαρία*, Πατάκης: Αθήνα.
5. Μουσειοσκευή – Εκπαιδευτικό Υλικό Μεσόγειος Θάλασσα (2002), Καλειδοσκόπιο: Αθήνα.
6. Ρώσση-Ζαΐρη Ρ., (2002), *10 Μικρές Θαλασσινές Σταγόνες*, Μίνωας: Αθήνα.
7. Σημειώσεις από τα Σεμινάρια της Π.Ε. που έχω παρακολουθήσει (π.χ. από το Κ.Π.Ε. Αργυρούπολης, από το “Γέναθλον” κ.λ.π.).
8. Υλικό από την Περιβαλλοντική Οργάνωση Μεσόγειος S.O.S. (ζωγραφιές).
9. 40^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, (2005), *Στη Θάλασσα μια φορά...* (Ένα Περιβαλλοντικό Παραμύθι), 40^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών – Σύλλογος Γονέων: Αθήνα.